

Lastekaitseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõul on kaks eesmärki. Esiteks luuakse tööandjatele mugavustööriist, mis aitab automatiseerida töö juures lastega kokkupuutuvate isikute vastavust seaduses sätestatud nõuetele. Teiseks hakatakse lastekaitse päringu puhul kuvama lastega töötamise piiranguga inimeste dokumendifotosid. Seda juhul, kui isik on toime pannud laste vastase kontaktse seksuaalkuriteo (nt vägistamise). Selle eesmärk on paremini kaitsta lapsi seksuaalkurjategijate eest.

Kavandatavad muudatused ei too kaasa ettevõtete, inimeste ega vabaihenduste halduskoormuse kasvu.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeerium (info@justdigi.ee)
Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (mari.koik@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu kohaselt muudetakse karistusregistri seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 18.03.2026, 30 ja lastekaitseaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 31.12.2024, 23.

Eelnõu on koostatud vastavalt 2. aprilli 2026.aasta Vabariigi Valitsuse otsusele.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vaja poolthääle enamust.

2. Seaduse eesmärk

Karistusregistri seaduse ja lastekaitseaduse muutmise eesmärk on kaitsta lapsi senisest paremini seksuaal- ja teiste ohtlike kurjategijate eest ning vähendada kodanike ja ettevõtjate halduskoormust, mis tekib lapsega töötavate isikute kohta regulaarselt karistusregistris päringuid tehes.

Väljatöötamiskavatsust eelnõu kohta ei koostata, kuna seadusemuudatused on väheolulised ja olulise mõjuta (HÕNTE § 1 lg 2 p 5).

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu kohaselt kavandatakse kaht muudatust.

3.1. Eelnõu §-ga 1 muudetakse ja täiendatakse lastekaitseadust (Lasteks).

Muudatus seisneb selles, et edaspidi on lastega töötamist võimaldavatel isikutel (eelkõige tööandjatel) võimalik kontrollida lapsega töötava isiku (Lasteks § 18 lg 2) teatud andmeid

automaatselt. Kehtiva õiguse järgi peavad lapsega töötamist võimaldavad isikud tegema vähemalt kord aastas karistusregistris päringu lapsega töötava isiku töötamise piirangu kohta.

Lapsega töötav isik on inimene, kes oma töö või tegevuse tõttu puutub lapsega vahetult kokku – suhtleb lapsega, juhendab, õpetab, hooldab, nõustab, tegeleb lapsega teenuse osutamisel vms. Lapsega töötava isiku all peetakse silmas kõiki lasteasutuses töötavaid või tegutsevaid isikuid, kes lastega vahetult kokku puutuvad, niisamuti isikuid, kellel ametijuhendi või töö iseloomu tõttu tuleb lastega vahetult kokku puutuda teistes, mitte ainult lastele mõeldud asutustes.

Lapsega töötavaks ei peeta inimest, kes oma töös küll puutub kokku ka lastega, kuid ei tegele nendega vahetult ega püsivalt. See tähendab, et tema töö ei hõlma laste juhendamist, kasvatamist, nõustamist ega hooldamist. Nii ei loeta lapsega töötavaks isikuks näiteks müüjat, klienditeenindajat ega tavapäraselt linnaliini bussijuhti, kes lapsi küll teenindab, kuid ei puutu nendega oma töö iseloomu tõttu vahetult kokku. Teisiti on näiteks koolibussi või ekskursioonibussi juhi puhul, kes veab lapsi kindla rühmana ja puutub nendega oma töö tõttu vahetumalt kokku. Seetõttu peab tööandja igal konkreetsel juhul hindama, kas inimest tuleb tema tööülesandeid arvestades pidada lapsega töötavaks isikuks.

Muudatuse eesmärk on lihtsustada ja muuta tööandjate jaoks mugavamaks LasteKS § 20 lg-st 3 tuleneva kohustuse täitmist sellega, et nad ei pea kord aastas karistusregistrisse lapsega töötava isiku nime ja isikukoodi sisestama, vaid päring tehakse kord kuus automaatselt. Mida lihtsam ja mugavam on sellist kohustust täita, seda suurem on tõenäosus, et tööandjad seda ka teevad. LasteKS § 20 lg 3 sätestatud kohustuse täitmine on lastekaitse seisukohalt väga oluline. Ühiskond peab tagama, et meie kõige nõrgemate ja haavatavamate liikmete juurde ei satuks isikud, kes võivad kujutada ohtu nende vaimsele ja füüsilisele heaolule. Praktikaks on esinenud olukordi, kus lastega töötamise piiranguga isikud on sattunud näiteks kooli kojameheks või kooli bussijuhiks. Selliste olukordade vältimiseks on oluline, et piirangu kontrollimine oleks võimalikult tõhus ja mugav.

Tehniliselt plaanitakse automaatne kontroll liidestada töötamise registriga (edaspidi TÖR). Tööandja märgib TÖRis ära need inimesed, kes tema juures töötavad ning töö raames lastega vahetult kokku puutuvad (või on mõnel muul põhjusel seaduse mõttes lapsega töötavad isikud – mõnel juhul võivad sellisteks olla kõik ettevõttes töötavad inimesed). Lapsega töötava isiku automaatkontrolli süsteem võtab töötamise registrist nende isikute andmed, kelle kohta on vaja kontrolli teha ning teeb perioodiliselt kord kuus automaatselt päringu karistusregistrisse (KarRS § 20 lg 1 p 9), edastades tulemused tööandjale ning positiivse tulemuse korral (kui isikul on lastega töötamise piirang) ka Sotsiaalkindlustusametile, kes on LasteKS § 38 lg 2 kohaselt määratud tegema riiklikku järelevalvet muu hulgas LasteKS § 20 lg-s 3 sätestatud nõude täitmise üle.

Loodava õigusnormiga lisatakse lastekaitseseadusesse uus, seitsmest lõikest koosnev § 20¹, mis loob tööandjatele õigusliku aluse lapsega töötavaid isikuid automaatselt kontrollida.

- Lõige 1 sätestab automaatpäringu (ehk isikuandmete töötlemise) eesmärgi, milleks on tagada lapsega töötavate isikute pidev vastavus LasteKS § 20 lg-tes 1 kuni 2 sätestatud tingimustele ning laste kaitse.
- Lõikega 2 täpsustatakse, et automaatkontrolli süsteemi saab kasutada vaid lapsega töötamist võimaldav isik (tööandja), kes võib päringute tegemiseks lisada automaatkontrolli süsteemi vaid enda juures tegutsevad lapsega töötavad isikud. Sisuliselt ei muutu võrreldes kehtiva õiguskorraga midagi, sest juba praegu peavad lastega töötamist võimaldavad isikud vähemalt korra aastas töötajate suhtes taustakontrolli tegema. Automaatpäring teeb selle tööandja jaoks mugavamaks ning vähendab halduskoormust korduvate päringute tegemisel.

Kuna kontrolli võib teha vaid lapsega töötava isiku suhtes, tuleb isik automaatkontrollist eemaldada nii pea, kui ta lõpetab tegutsemise töökohal, kus ta puutub vahetult kokku lastega.

- Lõikega 3 sätestatakse, millise intervalliga automaatpäringut tehakse, milliseid andmeid selleks töödeldakse ja kui kaua andmeid säilitatakse. Automaatpäring tehakse iga kuu, mis on proportsionaalne intervall, võrreldes ühe äärmusena nt iga-aastase või teise äärmusena nt igapäevase kontrolliga. Igakuine kontroll on piisavalt tõhus, kuid samas hoiab põhiõiguste riive proportsionaalselt väiksena.

Töödeldavad andmed on piiratud minimaalselt vajaliku, st karistusregistri ja karistusregistri arhiivi andmetega, ilma milleta ei ole võimalik kontrollida isikul lasuvat lastega töötamise piirangut. Selleks, et oleks võimalik piirata ebaseaduslikke päringuid, võimaldatakse süsteemil töödelda teenuse käigus ka isiku töötamise andmeid, mis näitavad, kas isik töötab konkreetse tööandja juures või mitte. Samuti on vaja isiku kokku viimiseks tema karistusandmetega töödelda tema üldandmeid. Andmete säilitamise kaheaastane tähtaeg on ette nähtud eelkõige riikliku järelevalve tegemiseks. Lõikega 4 sätestatakse millisel kujul ja kellele automaatpäring tulemusi edastab. Kuna päringu eesmärgiks on tööandjate juriidilise kohustuse lihtsustamine, jääb töödeldav andmehulk võrreldes täna tehtavate päringutega samaks. Selleks, et piirata andmetöötlust rangelt vajalikuga, edastatakse tööandjale vastus vaid jah/ei kujul. Selleks, et tõhustada järelevalvet, edastatakse piirangu korral tulemus ka Sotsiaalkindlustusametile, et neil oleks võimalik teha järelevalvet, kas piiranguga isik ka tegelikult töökohustustest vabastati.

- Lõikega 5 sätestatakse lapsega töötamist võimaldava isiku kohustus teavitada töötajat kontrollist enne selle tegemist, samuti kontrolli õiguslikust alusest ja eesmärgist. See tagab isiku teadlikkuse tema isikuandmete töötlemisest.
- Lõikega 6 sätestatakse taustakontrolli teenuse vastutav töötaja, kelleks on Sotsiaalkindlustusamet. Sotsiaalkindlustusamet on ainuke loogiline valik, sest vastavalt LasteKS § 38 lg-le 1 on Sotsiaalkindlustusamet kohustatud tegema järelevalvet lastega töötamise piirangu järgimise üle ning mõne teise asutuse lisamine sellesse protsessi oleks tarbetu ja asjatut halduskoormust tekitav bürokraatia. Volitatud töötajaks on Registrite ja Infosüsteemide keskus, sest nad on volitatud töötajaks ka hädaolukorra seaduses sätestatud sarnasel põhimõttel töötaval taustakontrolli teenusel.
- Lõikega 7 sätestatakse volitusnorm, mis võimaldab Vabariigi Valitsusel määrusega kehtestada ja piiritleda automaatkontrolli süsteemi täpsemad nõuded, sealhulgas vastutava ja volitatud töötaja ülesanded, täpsemad andmekoosseisud, andmeandjad ja saadavad andmed, teenusele juurdepääsu võimaldamise tingimused ja muud korralduslikud küsimused.

Eelnõu kohaselt kavandatav LasteKS § 20¹ lg 6 alusel antav määrus on analoogne hädaolukorra seaduse § 41¹ lg 10 alusel antud määrusele. Selles täpsustatakse automaatkontrolli teenuse nõuded, kasutaja, vastutav ja volitatud töötaja, teenusele juurdepääsu sätted ning täpsemad andmekoosseisud, andmeandjad ja saadavad andmed. Samuti sätestatakse määruuses, milliseid andmeid logitakse.

3.2. Eelnõu §-ga 2 muudetakse ja täiendatakse karistusregistri seadust (KarRS).

Muudatus hõlmab KarRS § 3 ja § 20 lg 2¹ muutmist selliselt, et kui isiku suhtes tehakse KarRS § 20 lg 1 p-s 9 sätestatud päring ning selgub, et ta ei vasta Lasteks § 20 lg-s 1 sätestatud nõuetele ning ta on toime pannud lastevastase kontaktse seksuaalkuriteo (s.o KarS § -s 141 lõike 2 punktis 1, § 141¹ lõike 2 punktis 1 või §-des 143²–145¹ sätestatud süüteo), siis kuvatakse päringu vastuses lisaks asjakohasele kirjele ka isiku dokumendifoto.

Seadusemuudatuse jõustumise järel on lapsed paremini kaitstud kui varem. Hoolimata sellest, et päringu tegemiseks on vaja nii isiku nime kui ka isikukoodi, aitab päringu positiivse tulemuse (isikul on karistus, mis välistab tal lastega töötamise) korral isiku dokumendifoto kuvamine tööandjal, lapse seaduslikul esindajal ja Sotsiaalkindlustusametil (kes on ainukesed isikud, kes KarRS § 20 lg 1 p 9 alusel võivad päringut teha) veenduda isikusamasuses näiteks juhul, kui lapsele eraõpetajat palkav lapsevanem on isikukoodi hankinud internetist avalikke allikaid kasutades või kui lastega töötada sooviv inimene ei ole esitanud isikut tõendavat dokumenti, vaid on isikukoodi potentsiaalsele tööandjale öelnud või kirjutanud. Neil juhtumitel väldib päringu juurde foto lisamine olukorda, kus piiranguga inimene satub lastega töötama, kuna on tööandjale andnud sama nimega, aga lastega töötamise piiranguta inimese isikukoodi. Kuna isiku foto avaldamine on karistusregistri päringu sõnalise vastusega võrreldes inimeste põhiõigusi (eelkõige eraelupuutumatus, kuid ka õigust elule ja isikupuutumatus) rohkem kahjustav meede, on foto lisamine registriväljavõttele ette nähtud vaid puhkudel, kui inimene on oma varasema tegevusega näidanud, et ta on lastele eriti ohtlik – need on inimesed, kes on varemgi alaealiste suhtes toime pannud kontaktseid seksuaalkuritegusid (näiteks vägistamine või muu sugulise iseloomuga tegu alaealise suhtes).

Hoolimata sellest, et uuringud näitavad, et avalikel seksuaalkurjategijate registritel ei ole seksuaalkurjategijate retsidiivsuse vähendamisele positiivset mõju, näitab osa uuringud, et avalik karistusregister võib vähendada esmatoimepanemise riski¹. Lastekaitse huvides on oluline haarata kinni igast võimalusest ja rakendada kõiki meetmeid, mis võivad aidata toimepanemist vähendada. Kuigi pildi lisamine lastekaitse päringu juurde ei muuda registrit formaalselt avalikuks, sest päringuid võivad teha endiselt vaid tööandja, lapsega töötamiseks vastava tegevusloa väljastaja ning lapse seaduslik esindaja, siis aitab kurjategijate fotode lisamine kindlasti suurendada registri positiivset avalikku mõju, sest kui kellelegi on pilt kogukonnas tegutsevast kurjategijast, kes on pannud toime lastevastase kontaktse seksuaalkuriteo, siis on tal võimalus teavitada ka oma lähedasi võimalikult ohtlikust inimesest.

Samas ei ole ohtu, et kaasneksid eelt viidatud uuringus (vt lk 9-12) välja toodud negatiivsed mõjud: noorte inimeste igavene registrisse sattumine; seksuaalkurjategija negatiivne mõju tema kodu lähedal asuva kinnisvara hinnale; kogukonna teadetest tulenev politsei töökoormuse kasv ning omakohtust tulenev risk nii seksuaalkurjategijate kui ka nende lähedastel sattuda füüsilise ja vaimse rünnaku alla.

Noored inimesed ei satu registrisse, sest erinevalt riikidest, kus uuringud on tehtud, ei ole Eestis karistatav alaealistel enda kohta lapsporno valmistamine ja jälgimine. Ülejäänud negatiivseid mõjusid ei kaasne, sest registrit tohivad päringuid teha vaid KarRS § 20 lg 1 p-s 9 nimetatud isikud (tööandja, tegevusloa väljastaja ja lapse seaduslik esindaja) kontrollimaks, kas päringu subjekt on lastega töötamise piirang või mitte. See tähendab, et kuigi preagu ühtegi reaalselt kontrollimehhanismi ei ole, mis välistaks, et ilma õigusega isik registrit andmeid pärib, ei tohi neid andmeid kasutada kinnisvara hindamiseks või otsustamiseks, kelle kohta kaebus teha ega ka mitte omakohtu sihtmärkide valimiseks. Andmete ebaseaduslikku kasutamist hoiab ära IKS § 65 lg-s 1 sätestatud väärteokoosseis, mille eest on ette nähtud kuni 20 miljoni euro suurune trahv.

¹ Vt nt: Napier, S., Dowling, C., Morgan, A., & Talbot, D. (2018). *What impact do public sex offender registries have on community safety?* Trends & Issues in Crime and Criminal Justice No. 550, Australian Institute of Criminology. lk 12.

Isegi kui mõõnda, et eelnõukohane seadus toob endaga kaasa teatud määral negatiivseid tagajärgesid, siis on laste kaitsmine väga oluline eesmärk, mille olulisus riskid üles kaalub. Tuleb arvestada, et kuritegude toimepanemine on isikute vaba otsus ning inimesed, kes raskeid kuritegusid, sealhulgas seksuaalkuritegusid toime panevad, peavad arvestama, et teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks võivad kuriteo toimepanemisega kaasneda toimepanija jaoks negatiivsed tagajärjed.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu kohaselt ei kavandata õigusesse uut terminoloogiat.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Esimene muudatus

Euroopa Kohus tegi 21.04.2026 otsuse asjas Commission v Hungary (C-769/22) milles öeldakse muuhulgas, et süsteem, kus andmetele ligipääsemise otsustab taotleja, andes kinnituse, et tal on õiguslik alus olemas, ei ole piisav, et piirata isikuandmete töötlemist rangelt vajalikuga, nagu nõuab isikuandmete kaitse üldmäärus. Euroopa Kohtu otsus ei ole aga Eesti jaoks asjakohane, sest kuigi meil saaks hakata tegema massilisi automaatpäringuid ilma, et pädev asutus nende õiguspärasuses iga kord veenduks, ei ole põhiõiguste riive sama intensiivne kui Ungaris. Ungaris sai taotluse alusel kätte kõik isiku karistusandmed, meie automaatpäringus saab teada vaid fakti, kas isikul on lastega töötamise piirang, või kas ta on toime pannud lastevastase kontaktse seksuaalkuriteo ning teatud põhjendatud juhtudel väljastab süsteem ka tema näokujutise. Eelnõu seisukohalt ei ole asjakohane ka see, et muude karistusregistri päringute puhul säilib Ungari lahendusega sarnane süsteem, kus taotleja saab nelja euro eest kõik kehtivad karistusandmed ning kinnitab päringu õiguspärasust omakäeliselt - eelnõuga muude päringute korda ei muudeta ning Eestis võimaldab andmejälgija kontrollida andmete kasutamist, aidates tagada piisava õiguskaitse ja selle, et isikuandmeid töödeldakse üksnes hädavajalikus ulatuses.

Teine muudatus

Euroopa Liidu õiguses reguleerib isikuandmete töötlemist isikuandmete kaitse üldmäärus (IKÜM). Selle art 5 lg 1 p c sätestab võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtte. See tähendab, et isikuandmete töötlemine peab olema piiratud vaid sellega, mis on eesmärgi saavutamise seisukohalt vajalik, asjakohane ja oluline. Kuna inimese dokumendifoto lisatakse vaid lastekaitsepäringute juurde, kui isikul on eluaegne lastega töötamise piirang lastevastase kontaktse seksuaalkuriteo tõttu, siis täidab pildi lisamine olulist teavitamise ja laste kaitsmise funktsiooni, mida ei oleks võimalik saavutada ilma pilti lisamata. Arvestades seksuaalkuritegude ja seksuaalkurjategijate olemust, oleks pelgalt teksti või indikatiivse värvi lisamine liiga leebe meede ega aitaks tuvastada inimesi, kes on andnud vale isikukoodi. Samuti sätestab karistusandmete kohta erinõuded IKÜM art 10, mille kohaselt süüdimõistvate kohtuotsuste ja süütegude või nendega seotud turvameetmetega seotud isikuandmeid töödeldakse art 6 lg 1 kohaselt ainult ametiasutuse järelevalve all või siis, kui töötlemine on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. Süüteasjades süüdimõistvate kohtuotsuste terviklikku registrit peetakse ainult ametiasutuse järelevalve all. Ka need nõuded on täidetud – karistusregister on riiklik register ning karistusregistri päringute tegemiseks on seaduses ette nähtud kindlad eeldused ja tingimused. Seega on fotode lisamine kooskõlas nii IKÜM-i kui ka muude Euroopa Liidu õigusaktidega.

6. Eelnõu mõjud

Esimene muudatuse puhul on peamiseks mõjuks ettevõtjate ning lastega töötamist võimaldavate asutuste ja eraisikute halduskoormuse vähenemine. Juba praegu võivad tööandjad teha lastekaitsepäringuid tasuta ja nii tihti, kui soovivad (viimase kahe aasta jooksul on tehtud lastekaitse päring 7515 isiku kohta). Samas ei ole töötajatel praegu kindlust, kui tihti nende andmeid töödeldakse. Uus regulatsioon annab nii töötajatele selguse nende isikuandmete töötlemise suhtes, kui ka tööandjatele kindluse, et nende tööle võetavatel lapsega töötavatel isikutel ei ole lastega töötamise piirangut. Kuna Eestis on päringusüsteem üles ehitatud selliselt, et vastusena antakse ainult teada, kas päritud isikul on lastega töötamise keeld või mitte, on andmetöötlus automaatpäringu abil põhjendatud ja proportsionaalne. Samas on tegemist olulise halduskoormuse vähendamisega ettevõtja või asutuse juhi jaoks: olles töötaja kord automaatkontrolli jaoks ära märkinud, võib ta käsitsi lisakontrollimiseta kindel olla, et talle antakse operatiivselt teada, kui mõnel tema juures töö tõttu lastega kokku puutuval inimesel on tekkinud lastega töötamise keeld. See võimaldab sellised inimesed lastega kokkupuutumist eeldavalt ametikohalt operatiivselt eemaldada või töö ümber korraldada.

Teise muudatuse puhul on õiguskirjanduses välja toodud järgmisi probleeme²:

- 1) noored inimesed võivad sattuda noorepõlve rumaluse tõttu eluks ajaks avalikku registrisse, mis pärsib oluliselt nende võimalusi saada täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks;
- 2) kannatada võib saada kolmandate isikute omand selle tõttu, et nende kinnisvara väärtus on otseses seoses sellega, kas nende kinnisvara lähedal elab mõni registrisse kantud isik või mitte;³
- 3) kohalike jõuametite töökoormus võib kasvada, sest elanikud hakkavad registrisse kantud isiku tegusid tavapärasest kahtlasemaks pidama ja aina rohkem politseid teavitama;⁴
- 4) registrisse kantud isikud ja nende pereliikmed võivad sattuda rünnaku ohvriks.⁵

Taoliste mõjude avaldumist Eestis võib pidada vähetõenäoliseks, sest negatiivsetel eesmärkidel Eestis karistusregistri andmeid kasutada ei või ning selle eest on ette nähtud kuni 20 miljoni suurune trahv.

² Napier, S., Dowling, C., Morgan, A., & Talbot, D. (2018). *What impact do public sex offender registries have on community safety?* Trends & Issues in Crime and Criminal Justice No. 550, Australian Institute of Criminology.

³ Ei leidunud ühtegi uuringut, kus oleks uuritud, kui paljusid inimesi selline muudatus mõjutab. Siiski on uuringuid, mis näitavad, et seksuaalkurjategija kogukonda kolimine võib mõjutada kinnisvara hinda kuni 14% - Caudill, S. B., Affuso, E., & Yang, M. (2015). *Registered sex offenders and house prices: An hedonic analysis*. Urban Studies, 52(13), 2425–2440. (lk 13)

⁴ Mõju on Eesti kontekstis raske hinnata, sest enamik uuringuid on tehtud piirkondades, kus seksuaalkurjategija peab ennast ise kohalikus politseijaoskonnas registreerimas käima. Siiski on uuringud näidanud, et 58% jaoskondadest on tundnud, et seksuaalkurjategija kogukonda kolimine suurendab jaokskonna töökoormust ning üle veerandi uuringus osalenutest on leidnud, et seksuaalkurjategija kogukonda kolimine vähendab politsei võimekust tegeleda teiste ülesannetega. Zevitz RG & Farkas MA 2000. Sex offender community notification: Assessing the impact in Wisconsin. Research in Brief no. NCJ 179992. Washington, DC: National Institute of Justice. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/179992.pdf>

⁵ Kuigi mõju uurimiseks ei ole väga suure valimiga uuringuid tehtud, on küsitlused näidanud, et USAs satub umbes 14% registreeritud seksuaalkurjategijatest füüsilise rünnaku ohvriks ja 42% verbaalse rünnaku ohvriks. (Flattery, M., & Nöel, W. N. (2020). *Sex offender registration and notification policies: Summary and assessment of research on claimed impacts to registered offenders*. Federal Research Division, Library of Congress. U.S. Department of Justice, Office of Sex Offender Sentencing, Monitoring, Apprehending, Registering, and Tracking (SMART Office). <https://www.ojp.gov/library/publications/sex-offender-registration-and-notification-policies-summary-and-assessment>. (lk 25)

Järgnev tabel illustreerib, kui palju uusi LasteKS § 20 lg 1 nimetatud kuritegusid eelmisel aastal registreeriti ning milline muudatus konkreetset sätet mõjutab.

Tabel 1. Kuriteod, mille korral kehtib LasteKS § 20 lg 1 kohane eluaegne lastega töötamise piirang

KarS §	Kuritegu	Muudatus	Registreeritud kuriteod 2025. aastal
§-d 89–90	Süüteod inimsuse vastu	Automaatpäring	1
§-d 91–93	Süüteod rahu vastu	Automaatpäring	3
§-d 95–112	Sõjasüüteod ja süüteod rahvusvahelise julgeoleku vastu	Automaatpäring	3
§ 113	Tapmine	Automaatpäring	23
§ 114	Mõrv	Automaatpäring	5
§ 116	Lapse tapmine	Automaatpäring	-
§ 118 ¹	Naise suguelundite sandistav moonutamine	Automaatpäring	-
§ 133	Inimkaubandus	Automaatpäring	12
§ 133 ¹	Inimkaubanduse toetamine	Automaatpäring	-
§ 133 ²	Kupeldamine	Automaatpäring	8
§ 133 ³	Prostitutsioonile kaasaaitamine	Automaatpäring	-
§ 141 § 141 lg 2 p 1	Vägistamine sh noorema kui 18-aastase isiku suhtes	Automaatpäring Automaatpäring ja dokumendifoto	170
§ 141 ¹ § 141 ¹ lg 2 p 1	Tahtevastane sugulise iseloomuga tegu sh noorema kui 18-aastase isiku suhtes	Automaatpäring Automaatpäring ja dokumendifoto	60
§ 143	Suguühetele või muule sugulise iseloomuga teole sundimine	Automaatpäring	2
§ 143 ²	Suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu mõjuvõimu kasutades	Automaatpäring ja dokumendifoto	19
§ 144	Suguühe järeltulijaga	Automaatpäring ja dokumendifoto	19
§ 145	Suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu lapsealisesega	Automaatpäring ja dokumendifoto	111
§ 145 ¹	Alaealiselt seksi ostmine	Automaatpäring ja dokumendifoto	29
§ 175–179	Süüteod alaealise vastu	Automaatpäring	324
§ 187	Alaealise kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ja muu uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele	Automaatpäring	21

Eelnõu rakendamise toetamiseks muudetakse karistusregistri päringute tegemine kasutajasõbralikumaks. Selleks arendatakse välja senisest lihtsama ülesehitusega päringuvaade, mis võimaldab kasutajal teha päringuid selgemalt ja väiksema hulga tegevustega. Uues lahenduses vähendatakse kasutaja jaoks mittevajalike valikute hulka ning päringu tegemise protsess muudetakse intuitiivsemaks. Lisaks luuakse Eesti.ee mobiilirakendusse (nn Eesti äpp) uus teenus, mis võimaldab kasutajal teha teise isiku suhtes kontrolli isikukoodi alusel. Teenus annab senisest kiirema ja mugavama võimaluse veenduda, kas isiku suhtes kehtib lastega vahetu kokkupuute keeld või muu seadusest tulenev piirang. Muudatuse eesmärk on parandada teenuse kasutusmugavust ning vähendada olukordi, kus kasutajad loobuvad päringu tegemisest keeruka või ebaselge kasutajaliidese tõttu. Arendus ei muuda päringu õiguslikku sisu ega andmete koosseisu, vaid parandab olemasoleva teenuse kasutajakogemust.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Tehnilisi lahendusi eelnõu koostamise hetkeks veel ei ole. Karistusregistri isiku tõendavate dokumentide andmekoguga liidestamise maksumus jääb eeldatavasti 30 000 ja 100 000 euro vahele

ja töötamise registri ning karistusregistri liidestamine maksab eeldatavasti 50 000 – 200 000 eurot. Kulude hindamisel on võetud arvesse varasemate samalaadsetele projektidele kulunud inimtunde ning arendaja keskmist palka. Varasemad samalaadsed projektid on võtnud umbes pool aastat aega, kuid tuleb arvestada sellega, et RIK ei saa uut IT-arendusprojekti alustada enne 2027. aasta algust ning MTA töötamise registri arendust enne 2030. aasta algust.

8. Rakendusaktid

Eelnõuga luuakse volitusnorm Vabariigi Valitsuse määrusele – LasteKS § 20¹ lg 7. Määruse andmine on vajalik, et täpsustada automaatkontrolli süsteemi nõudeid, sealhulgas vastutava ja volitatud töötaja ülesanded, täpsem andmekoosseis, andmeandjad ja saadavad andmed, teenusele juurdepääsu võimaldamise tingimused ja muud korralduslikud küsimused. Määruse kavand on esitatud eelnõu lisas (LISA 1)

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 01.06.2030. Tähtaeg on vajalik tehniliste arenduste teostamiseks.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumitele ning arvamuse avaldamiseks kohtutele, Eesti Advokatuurile, Sotsiaalkindlustusametile, Registrate ja Infosüsteemide Keskusele, õiguskantslerile, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale ning Andmekaitse Inspeksioonile.

Algatab Vabariigi Valitsus 2026

(allkirjastatud digitaalselt)